

עיצוב: פנים וחוץ

”הארכיטקטורה בחבל האוֹרֶק בארקנסו”, המתרחש בעיירה אמריקנית על פני כמאה שנה, הוא רומן מלא חדות יצירה וחמלה אנושית

פאר פריזמן

דונלד הרינגטון, הארכיטקטורה בחבל האורק בארקנסו, מאנגלית:
אסף גברון, הוצאת טובי, 366 עמ'

”הארכיטקטורה בחבל האורק בארקנסו”, שראה אור באנגלית ב־1975, הוא כל שאפשר לקוות לו מספרות אמיתית: חכם ומרובד, ”ספרותי” במידה לא מאימת, ובעיקר סיפור נהדר ונוגע ללב, שהוא מימוש מרשים של רעיון שאמנם עשוי להישמע טרחני, אך מתגלה מעמוד לעמוד כהברקה אמיתית.

מתבקש לכנות את הספר ”סאגה משפחתית”, אך דומה שהגדרה זו תרדד אותו ותעשה לו עוול. הסיפור מתחיל באחים נוח וג'ייקוב אינגלדיו, המתיישבים הראשונים בחבל האורק (לפחות לדעתם, שכן לפניהם ישבו במקום, כמובן, האינדיאנים). העלילה מתפרשת על פני יותר ממאה שנים וכשישה דורות, מימי נשיאתו של מרטין וויביון (ראשית המאה ה־19), דרך הטבח המורמוני הנורא ביוטה, מלחמת האזרחים האמריקנית, השפל הכלכלי הגדול, תקופת היובש ועד מלחמת העולם.

קורות משפחת אינגלדיו והעיירה שהקימו האחים המתיישבים – סטיי מור (שמקור שמה, כמו מקור רוב החפצים והאנשים בה, בטעות ובאיהבנה) – נשודות בתולדות ארצות הברית באורח כמו־פורסט־גאמפי. הקלילות שבה נע הספר קדימה אינה נובעת מקלות ראש, אלא מחדות יצירה אמיתית, שנושבת מכל עמוד ועמוד בו. דונלד הרינגטון אוהב את גיבוריו ומתעניין בהם באמת. גם המספר שלו, כך יגלה מי שיגיע אל סוף הספר, חומל

ומתרגש, מתעניין ומתערב, בלי לגלוש לקיטש ובלי להעיק בסכריניות. כמשתמע משמו, הספר מתחזה למחקר ארכיטקטוני. זהו ה”תירוץ” לכתבתו: כל פרק נפתח באיור של בית, והפרקים מסודרים בסדר הכרונולוגי של בניית הבתים בעיירה. התירוץ לכתובה לא הופך כאן – כפי שקורה לעתים – ל”שטיק”, או לחלופין לסד שכובל את הטקסט במבנה אחיד ומאולץ. ”אנחנו מעצבים את הבניינים שלנו, ואחר כך הם מעצבים אותנו” (עמ' 85), מציין המספר כמעט בדרך אגב – טכניקת מסירה שהוא מאמץ לעצמו לאורך הספר ושמשעינה את הטקסט באיריזיה רקה ובהומור.

בראיון לרגל צאת הספר בעברית סיפר הרינגטון כי הושפע רבות מ”מאה שנים של בדידות” של ג' מארקס.

השפעה זו, שאפשר בהחלט להגדירה כאן כאינטר־טקסטואליות, מתבטאת ראשית בשימוש המבריק והמוקצע שהרינגטון עושה בריאליזם מאגי, וכן בסדרה של הקבלות בין ספרו לספרו של מארקס: את מלקיאדס, הסוחר הנווד הערמומי של מארקס, מחליף כאן אלי ווילארד, הסוחר הערמומי לא פחות, שמביא לסטיי מור שעונים ומספריים וסכינים ושומן לווייתנים לתאורה ועגלות שנסועות ללא סוסים; את מגפת נדודי השינה של מארקס מחליפה כאן מחלה מסתורית שתוקפת את מי שעובד קשה מדי; ויש עוד הקבלות שכאלה. בקריאה אינטר־טקסטואלית כזאת, קשה להחליט אם התמוטטותה של סטיי מור מתחילה כבר עם מותו של ג'ייקוב, בן הדור הראשון, או שמא הדרוות הבאים והעולם המשתנה הם שמביאים על

העיירה כליה. מה שבטוח הוא שהיכן שלמארקס אין ברירה אלא להעלות את מקונו השמימה בסערה אחרונה של אבק, הרינגטון הרחוס־ממנו מבקש להבטיח לרמויותיו מנה של נחמה.

את הספר תירגם לעברית אסף גברון, שכבר התמודד בהצלחה עם כמה טקסטים אמריקניים־לעילא וקשים לתרגום (ספרי ג'ונתן ספרן פויר, למשל). יש לשבח אותו על שהצליח לתרגם את הריאליזם, שמתנהלים ברובם באנגלית השבורה האופיינית לחבל אורק, לעברית שמצליחה להיות אידיויסינקרטית ועם זאת קריאה וברורה. אבל, קורה לעתים שגברון בוחר בחירות תמוהות. ”טוב, הק” היה יכול להיתרגם בקלות ל”טוב, לעזאזל”, והתרגום ”זאת עובדה?” מפקיע מהמקור באנגלית – is that a fact? – את האלמנט הרטורי שבו. וגם את איכות ההגהה בספר היה אפשר לשפר.

נותר רק לקוות שהוצאת טובי, שזהו הספר הראשון שהיא מוציאה בעברית, תוציא כמובטח עוד ספרים משל הרינגטון, וספרים טובים אחרים. בעמוד האחרון של הספר נרפס משפט שמעורר ציפייה לבאות: ”טובי הוצאה לאור מוציאה ספרים נחמדים”. תמימות חביבה יש במשפט הזה, אך חשוב להבהיר: ”הארכיטקטורה בחבל האורק בארקנסו” אינו ספר ”נחמד”. גם ברגעיו הנוגים ביותר, הוא אחד הספרים המשמחים־את־הלב ביותר שראו אור בעברית בחודשים האחרונים.

forks.n.hope@gmail.com